

20.5.2026

EOAK/3150/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

TAPAAJAN HENKILÖNTARKASTUS JA SITÄ KOSKEVAN SELVITYKSEN ANTAMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Pelson vankilan toimintaa siksi, että vankila kiisti kantelijan puolison tekemään kanteluun (EOAK/1215/2025) antamassaan selvityksessä kantelijalle tehdyn henkilöntarkastuksen valvomattoman tapaamiseen saapumisen yhteydessä. Kantelijan mukaan koiranohjaaja oli ollut tilanteessa sitä mieltä, että koira merkkasi hänet, eli koira ilmoitti löytäneensä hänestä etsityn hajun, ja tämän jälkeen kaksi naisvartijaa riisutti kantelijan. Kantelun mukaan ”tuollaisesta riisuttamisesta täytyy olla merkintä vai onko merkintä jäänyt tekemättä ja tämän takia vankila kiistää tapahtuneen”. Kantelijan mukaan riisuttaminen oli hänelle ensimmäinen kerta ja se oli yksi hänen elämänsä nöyryyttävimmistä asioista. Kantelija kysyi myös, että mikäli koira ei ole häntä merkannut, onko hänet sitten riisutettu pelkästään nöyryyttämistarkoituksessa.

Kantelijan puolison kanteluun annetussa ratkaisussa on todettu, että kantelijan henkilöntarkastuksen osalta ratkaisu annetaan erikseen hänelle itselleen eikä kyseisessä toisessa ratkaisussa siksi oteta kantaa vankilan toimintaan kantelijan tarkastamisessa.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta saatiin selvitys Vaalan vankilan koiranohjaajalta, vartija A:lta, vartija B:ltä ja apulaisjohtajalta sekä lausunto Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksiköltä.

Selvityksen mukana on pyydetty toimittamaan tapahtumia koskeva videotallenne.

Saadun selvityksen mukaan Pelson vankilan toiminta on päättynyt 31.3.2025 ja sen jälkeen toiminta on jatkunut uudessa Vaalan vankilassa.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Perustuslain 7 §:ssä taataan muun muassa, että jokaisella on oikeus koskemattomuuteen ja että ketään ei saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Perustuslain 111 §:n mukaan oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot.

Vankeuslain 1 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen on suoritettava virkatehtävänsä puuttumatta enempää kenenkään oikeuksiin ja aiheuttamatta suurempaa haittaa kuin on välttämätöntä ja puolustettavaa tehtävän suorittamiseksi.

Vankeuslain 17 luvun 2 §:ssä säädetään turvatarkastuksesta vankilan alueella seuraavaa:

Henkilö voidaan tarkastaa vankilassa ja sen alueella turvallisuuden ylläpitämiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (turvatarkastus).

Turvatarkastuksessa voidaan metallinilmainta, muuta teknistä laitetta tai koulutettua koiraä käyttäen, vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tarkastaa vankilaan saapuva taikka vankilassa tai sen alueella oleva henkilö, hänen mukanaan olevat tavarat ja hänen käyttämänsä, vankilan alueella oleva kulkuneuvo sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta:

- 1) jolla voidaan aiheuttaa vaaraa henkilön turvallisuudelle tai vankilan järjestykselle;
- 2) joka erityisesti soveltuu omaisuuden vahingoittamiseen; tai
- 3) jonka hallussapito on muuten laissa tai lain nojalla kielletty.

Edellä 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa henkilö voidaan velvoittaa luovuttamaan mukanaan tuomansa omaisuus tarkastettavaksi, jollei tarkastusta voida suorittaa 2 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Vankeuslain 17 luvun 3 §:ssä säädetään tapaajan henkilöntarkastuksesta seuraavaa:

Jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa pyritään luovuttamaan 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, vangin tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa, että tapaaja suostuu henkilöntarkastukseen.

Jos tapaaja kieltäytyy henkilöntarkastuksesta, noudatetaan, mitä 13 luvun 9 §:ssä säädetään.

Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä tapaajalla on vaatteissaan tai muutoin yllään.

Vankeuslain 17 luvun 5 §:ssä säädetään menettelystä ja päätösten kirjaamisesta seuraavaa:

Turvatarkastus ja henkilöntarkastus tulee suorittaa hienotunteisesti. Tarkastuksesta ei saa aiheutua tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

Tarkastuksen peruste on ilmoitettava tarkastettavalle.

Henkilöntarkastuksessa on oltava läsnä todistaja. Jos henkilöntarkastus edellyttää vaatteiden riisumista, se on suoritettava erillisessä tilassa ja henkilöntarkastuksen suorittajan ja todistajan tulee olla samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa.

Tapaajan henkilöntarkastus, esineiden ja aineiden pois ottaminen, alueelta poistaminen, kiinniottaminen ja säilöissäpito on kirjattava.

Vankeuslain 17 luvun 8 §:ssä todetaan päätösvallista seuraavaa:

Turvatarvarkastuksesta ja vankilaan pääsyn epäämisestä päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies.

Tapaajan henkilöntarkastuksesta ja vankilasta poistamisesta päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies. Kiinni otetun henkilön säilöissäpidosta päättää vankilan yksikönpäällikkö.

Vankeuslain 13 luvun 9 §:n 2 momentissa säädetään tapaamisen epäämisestä seuraavaa:

Tapaaminen voidaan evätä, jos:

- 1) tapaaja ei pysty luotettavasti todistamaan henkilöllisyyttään;
- 2) tapaaja kieltäytyy 17 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta turvatarvarkastuksesta tai 17 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta henkilöntarkastuksesta;
- 3) tapaaja on ulkonaisista merkeistä päätellen päihtynyt;
- 4) on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisesta aiheutuu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vangin tai muun henkilön turvallisuudelle.

Tapaaminen voidaan 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa järjestää siten valvottuna, ettei tapaamisesta aiheudu vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle.

Valtioneuvoston vankeudesta antaman asetuksen (vankeusasetus) 56 §:ssä säädetään tapaajan henkilöntarkastuksen kirjaamisesta seuraavaa:

Tapaajan henkilöntarkastuksesta on kirjattava:

- 1) henkilöntarkastuksen kohteena olevan henkilön henkilötiedot;
- 2) henkilöntarkastuksen aika ja tarkastuspaikka;
- 3) henkilöntarkastuksesta päättänyt virkamies;
- 4) henkilöntarkastuksen suorittanut virkamies ja todistaja;
- 5) henkilöntarkastuksen peruste ja suoritettu toimenpide;
- 6) ajankohta, jolloin henkilöntarkastuksen peruste on ilmoitettu tarkastuksen kohteelle;
- 7) henkilöntarkastuksessa tehdyt havainnot ja löydöt.

3.2 Tapahtumat ja saatu selvitys

Kantelijan puoliso oli 20.10.2024 kannellut kantelijan tarkastamisesta ja sen yhteydessä tehdystä riisuttamisesta valvomattomaan tapaamisen saapumisen yhteydessä. Kanteluun annetussa selvityksessä 11.4.2025 kiistettiin, että kantelijalle olisi tehty henkilöntarkastus vankilaan saapumisen yhteydessä.

Koiranohjaajan selvityksen mukaan vankilaan tulevat tapaajat kulkevat metallinilmaisportin läpi ja mikäli tapaaja ei kykene poistamaan itsestään metalliesineitä, jotta portista pystyisi kulkemaan läpi portin hälyttämättä, tapaajalle suoritetaan turvatarkastus, jossa käsi-ilmaisinta apuna käyttäen tutkitaan, mistä metalliportin hälytys aiheutuu. Näin varmistetaan vankilaturvallisuuden säilyminen. Koiraa käytetään apuna tarkastuksessa tapaajan tullessa vankilaan, mahdollisesti luvottomien aineiden kulun estämiseksi vankilaan. Mikäli koira merkkää tapaajan tämän tullessa vankilaan, valvoton tapaaminen muutetaan erityisvalvotuksi tapaamiseksi, tilanteen niin salliessa. Koiranohjaajan mukaan koira ei ollut merkannut kantelijan puolisoa ennen tapaamista, joten valvoton tapaaminen on mahdollistettu.

Apulaisjohtajan selvityksen mukaan vankilaan saapuessa tapaajalle suoritetaan turvatarkastus. Tapaajille ei tehdä henkilöntarkastusta. Mikäli turvatarkastuksessa huumekoira tekee merkkauksen tai metallinilmais hälyttää ja syy ei selviä, tapaaminen muutetaan valvotuksi tapaamiseksi tai se perutaan. Kantelijan puolison tullessa vankilaan turvatarkastuksessa ei ole ilmennyt mitään luvaton eikä hänelle ole tehty henkilöntarkastusta eikä häntä ole riisutettu. Selvityksen mukaan väitteet kantelijan puolison riisuttamisesta ja henkilöntarkastuksesta eivät voi pitää paikkaansa, koska mikäli ennen tapaamista puolison turvatarkastuksessa olisi tullut epäilyjä, se olisi peruutettu tai muutettu valvotuksi tapaamiseksi.

Vankilan selvitys lähetettiin 8.5.2025 vastineelle kantelijan puolisolle. Siihen toimitetun vastineen mukaan, koska vankila oli selvityksessään kiistänyt riisuttamista tapahtuneen, kantelija on nyt myös itse kannellut asiasta.

Kantelijan kantelu lähetettiin 13.8.2025 selvitys- ja lausuntopyynnölle Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikköön. Selvityksessä pyydettiin perusteellisesti selvittämään kantelijan väite siitä, että hänelle oli tehty kahden naisvartijan toimesta henkilöntarkastus ja hänet oli riisutettu vankilaan saapumisen yhteydessä ja että koiranohjaajan mukaan koira olisi merkannut hänet tilanteessa. Oikeusyksikköä pyydettiin muutenkin selvittämään ja arvioimaan vankilan toimintaa kantelijan tarkastamisessa vankilaan saapumisen yhteydessä.

Toimitetussa selvityksessä todettiin seuraavaa.

Koiranohjaajan selvityksen mukaan koira ei ole merkannut tapaajaa. Koiranohjaaja toteaa, ettei hän ala väittelemään kantelijan kanssa mutta uskoo, että tilanteessa on voinut tulla väärin ymmärrystä, syystä miksi on päädytty henkilöntarkastukseen. Näitä syitä voi olla esimerkiksi metallinpaljastimen hälytys, joka usein naisilla hälyttää, vaikka

metalliesineet on poistettu taskuista ym. Selvityksen mukaan koiranohjaaja toimii tavalla, jolla hänet on Poliisikoiralaitos kouluttanut. Virkakoiran ohjaamisen arviointi on todennäköisesti haastavaa henkilöllä, jota ei ole siihen koulutettu.

Vartija B:n selvityksen mukaan hän työskenteli kyseisenä päivänä osastonvartijana ja hänet kutsuttiin Virve-puhelimella aulaan tapaajan tarkastusta varten. Saavuttuaan aulaan hän meni kollegan ja tapaajan kanssa tarkastustilaan. Tarkastustilassa he tekivät tapaajalle henkilöntarkastuksen vankeuslain 17 luvun 3 §:n mukaisesti rikosseuraamusesimiehen näin määrättyä. Tapaaja oli tilanteessa yhteistyöhaluinen sekä asiallinen ja tarkastaminen sujui hyvin. Kyseisestä tilanteesta on kulunut pitkä aika, joten vartija ei muista tarkemmin kokonaisuutta.

Vartija A:n selvityksen mukaan tilanteesta on sen verran aikaa, että tarkkoja muistikuvia hänellä ei ole, mutta sen hän muistaa, että on tarkastanut kyseisenä päivänä kyseisen tapaajan esimiehen käskystä. Tarkastaminen meni hyvässä hengessä ja asiallisesti.

Apulaisjohtajan selvityksen mukaan vankila on aikaisemmin vastannut kanteluun ja kiistänyt tapaajan henkilöntarkastuksen. Asiaa selvitettiin silloin asiakastietojärjestelmästä ja missään ei ollut merkintää, että tapaajan turvatarkastuksessa on tullut esiin seikka, jonka vuoksi on tehty henkilöntarkastus. Tapaaminen oli myös edennyt valvomattomaan tapaamiseen ja sitä ei ollut muutettu valvotuksi tapaamiseksi. Asiakastietojärjestelmän mukaan kantelijan puolisolle on myönnetty lupa valvomattomaan tapaamiseen 9.10.2024 Pelson vankilassa. Lupa on myönnetty päivälle 20.10.2024 ja se on toteutunut.

Selvityksen mukaan työvuorossa olleet esimiehet olivat virkavapaalla, ja heiltä apulaisjohtaja ei ole saanut asiaan selvityspyyntöä. Apulaisjohtaja on selvittänyt lakkautetun Pelson vankilan asiakastietojärjestelmän kirjaukset ja siellä ei ole kirjausta, että kyseiselle tapaajalle olisi tehty henkilöntarkastus.

Vankilaan saapuessa tapaajalle suoritetaan turvatarkastus, jolla estetään luvattomien aineiden ja esineiden kulkeutuminen vankilaan. Tapaaja kävelytetään läpi metallinilmaisinputista ja tarvittaessa käytetään käsi-ilmaisinta. Lisäksi tarkastuksessa käytetään koulutettua huumausainekoira. Rikosseuraamusesimies tekee näiden jälkeen päätöksen, tarvitaanko muuta tarkastusta.

Vankila myöntää, että 20.10.2024 tapaajalle on tehty lisäksi henkilöntarkastus. Henkilöntarkastuksesta ja sen perusteista tulisi olla rikosseuraamusesimiehen tekemä kirjaus asiakastietojärjestelmässä. Vankila myöntää toimineensa virheellisesti, kun henkilöntarkastus on jäänyt kirjaamatta asiakastietojärjestelmään. Kirjauksen puuttumisen vuoksi aikaisempaan kanteluun vastattiin virheellisesti.

Vankilan huumekoira ja koiraohjaaja on koulutettu poliisikoiralaitoksella, ja koiran ohjaamisen paras asiantuntija tarkastustyössä on koiran pennusta asti kouluttanut henkilö. Tapaaja on tilanteessa tarkastettu koiralla, ja siinä on saattanut tulla väärinymmärrys koiraohjaajan ja tapaajan välisessä vuorovaikutuksessa siitä, onko koira merkannut vai ei. Tässä tapauksessa koira ei ole merkannut tapaajaa.

Tapahtumaa koskevat videotallenteet on hävitetty henkilötietojen käsittelyssä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 31 §:n 3 momentin mukaisesti. Sen mukaan teknisen valvonnan tallenteet on hävitettävä viimeistään kuukauden kuluttua tallentamisen päättymisestä.

Tapaajien tarkastamista prosessina on käsitelty Vaalan vankilan johtotiimissä esimiesten kanssa ja painotettu asian sensitiivisyyttä ja kirjaamisten tärkeyttä. Lisäksi tarkastamisen perusteet tulee kertoa tapaajalle selkeästi, ettei väärinkäsityksiä tule.

Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikön mukaan vankila oli alkujaan kiistänyt kantelijalle tehdyn henkilöntarkastuksen selvitettyään asiaa Rikosseuraamuslaitoksen asiakastietojärjestelmästä, jossa kirjauksia henkilöntarkastuksen suorittamisesta ei ollut. Väitettä nyttemmin lisää selvitettyäessä on kuitenkin käynyt ilmi, että kantelijalle suoritettiin henkilöntarkastus. Selvityksessä ei ole otettu kantaa siihen, onko kantelija riisutettu henkilöntarkastuksen aikana ja jos, niin miten riisuttamisessa meneteltiin. Kantelijan kertomaa riisuttamisestaan ei ole kuitenkaan syytä epäillä. Tarkastus oli ilmeisesti sinällään ainakin siltä osin suoritettu hienotunteisesti kuin se on vaikuttanut tapahtuneen erillisessä tilassa ja sekä henkilöntarkastuksen suorittaja että sen todistaja ovat olleet samaa sukupuolta kantelijan kanssa. Oikeusyksikön tiedossa ei ole, miten riisuttaminen tehtiin ja kerrottiinko kantelijalle tarkastuksesta sekä ilmoitettiin hänelle mahdollisuudestaan kieltäytyä henkilöntarkastuksesta. Kantelija ei toisaalta ole tästä sinällään kannellutkaan.

Oikeusyksikön käsityksen mukaan vankilan toiminta kantelijan tarkastamiseen liittyen on ollut varsin monilta osin virheellistä. Selvityksestä, tai asiakastietojärjestelmästä, ei ensinnäkään ilmene, millä perusteilla kantelijalle ylipäätään tehtiin henkilöntarkastus turvatarkastuksen jälkeen ennen tapaamista. Vankilasta saatujen selvitysten perusteella vartijoiden peruste henkilöntarkastuksen tekoon perustui esimiehen antamaan määräykseen. Epäselväksi jäi, tiesivätkö vartijat tarkastuksen perusteen tarkastushetkellä, kun selvityksiä annettaessa vartijoilla ei ollut asiasta tarkempia muistikuvia. Rikosseuraamusesimieheltä, joka päätöksen kantelijalle suoritetusta henkilöntarkastuksesta oli tehnyt, ei toimitettu selvitystä virkavapaiden vuoksi. Koiranohjaajan antaman selvityksen perusteella huumekoira ei kuitenkaan ollut merkannut kantelijaa.

Vankeuslaki edellyttää tapaajan henkilöntarkastukselta perusteltua syytä epäillä tapaajan pyrkivän luovuttamaan tapaamisessa kiellettyjä aineita tai esineitä. Kynnys on siten varsin korkealla ja se edellyttää riittävän konkreettista perustetta. Asiassa jäi epäselväksi, mikä tämä perusteltu syy oli ja mihin se perustui. Asia ei liene selvitettävissä enemmälti. Ottaen huomioon, että valvomattoman tapaamisen myöntämisen edellytysten on katsottu täyttyvän eikä tapaamista ollut myöskään päätöksenteon jälkeen myöhemmin peruutettu, on henkilöntarkastuksen peruste liittynyt oletettavasti kantelijalle tehtyyn turvatarkastukseen. Koska lainmukaista perustetta kantelijalle tehtyyn henkilöntarkastukseen ei kuitenkaan ole esitetty, on vankila toiminut ilmenneen perusteella virheellisesti henkilöntarkastuksen suorittamisen osalta.

Oikeusyksikkö pitää lisäksi ainakin jossain määrin mahdollisena, ettei kantelijalle ilmoitettu tarkastuksen perustetta vankeuslain 17 luvun 7 §:ssä säädetysti. Tältä osin epäselväksi jäi edellä todetusti, olivatko tarkastuksen suorittamisesta vastanneet vartijat olleet tietoisia henkilöntarkastuksen perusteesta. Mahdollista on sekin, että päätöksen tehnyt rikosseuraamusesimies oli kertonut kantelijalle tarkastuksen perusteen. Toisaalta kantelijan käsitys henkilöntarkastuksen perusteesta eroaa vankilan asiasta esittämästä, mikä ei puolla sitä, että kantelijalle olisi kerrottu perustetta tarkastuksen suorittamiselle. Vankila on selvityksessään todennut, että tarkastuksen perusteet tulee kertoa tapaajalle selkeästi, ettei väärinkäsityksiä muodostu. Oikeusyksikkö voi yhtyä vankilan näkemykseen.

Vankila on todennut toimineensa virheellisesti, kun kantelijalle tehdystä henkilöntarkastuksesta ei ollut laadittu kirjauksia. Oikeusyksikkö yhtyy myös tältä osin vankilan käsitykseen. Vaikka henkilöntarkastuksesta ei tehdä varsinaista hallintolain mukaista hallintopäätöstä, tulee se kirjata vankeusasetuksen 56 §:ssä säädetysti. Henkilöntarkastus puuttuu tarkastettavan koskemattomuuteen, eikä sen suorittamisesta, taikka esimerkiksi sen perusteesta, tule jäädä epäselvyyttä. Kirjaaminen on merkityksellistä paitsi tarkastettavan niin myös virkamiehen oikeusturvan näkökulmasta.

Oikeusyksikkö kiinnittää Vaalan vankilan huomiota laissa säädettyihin henkilöntarkastuksen perusteisiin ja niiden kirjaamiseen asiakastietojärjestelmään. Kantelijalle koira apuna käytetyn turvatarkastuksen osalta oikeusyksikkö toteaa vielä seuraavaa.

Vankilan selvityksessä on koiranohjaajan asiasta antaman selvityksen perusteella kiistetty kantelijan kertoma siitä, että huumekoira olisi merkannut kantelijan turvatarkastuksen yhteydessä. Kantelijan käsitys merkkauksesta on perustunut kantelun perusteella koiranohjaajan asiasta hänelle tarkastustilanteessa kertomaan. Selvityksessä on pidetty mahdollisena, että kantelija on tulkinnut väärin koiran käyttäytymistä. Koiran toiminnan arviointia on pidetty todennäköisesti haastavana henkilölle, jota siihen ei ole koulutettu.

Saadusta selvityksestä ei ilmene tarkastustilanteen kulku. Tiedossa ei siis ole, miksi kantelija on jäänyt siihen käsitykseen, että koiranohjaaja olisi hänelle tarkastustilanteessa kertonut koiran merkkaamisesta, kun koiranohjaajan selvityksen mukaan koira ei ollut häntä merkannut. Se, että kantelija olisi tulkinnut väärin koiran toimintaa, ei oikeusyksikön käsityksen mukaan ainakaan suoraan selitä asiaa. Selvityksessä ei ole otettu kantaa myöskään kantelussa esitettyyn siitä, että koira olisi yllytetty haastelemaan kantelijaa useammin kuin kerran.

Oikeusyksikön tiedossa ei ole, miksi tarkastustilannetta ei ole selvityksessä avattu siitä huolimatta, että näkemykset tarkastuksesta kantelijan ja vankilan välillä ovat olennaisilta osin eronneet.

Oikeusyksikkö viittaa edelleen siihen, mitä apulaisoikeusasiamies totesi päätöksessään ([EOAK/6153/2024](#)) turvatarkastuksen kirjaamisesta. Vaikka vankeuslaissa tai -asetuksessa ei ole säännöksiä vangin tai muun henkilön turvatarkastuksen kirjaamisesta, piti apulaisoikeusasiamies jälkikäteisen selvittämisen kannalta erittäin tärkeänä, että koiran merkkaustapahtumaa koskevat tiedot ja havainnot kirjattaisiin ylös mahdollisimman kattavasti kuten myös tieto siitä, jos tarkastettava kiistää merkkaamisen tapahtumisen. Hän esitti myös käsityksensä valvontatallenteen ottamisesta ainakin tulkinnanvaraisissa tilanteissa ja silloin, kun tarkastettava sitä pyytää.

Vaikka käsillä olevassa asiassa kantelijalle suoritetun tarkastuksen jälkikäteistä selvittämistä on vaikeuttanut olennaisesti henkilöntarkastusta koskevien kirjausten puuttuminen, olisi asiaa ollut todennäköisesti mahdollista selvittää perusteellisemmin, mikäli kantelijan turvatarkastuksesta olisi ollut kirjauksia asiakastietojärjestelmässä. Näin ei vaikuta olleen, eikä lainsäädäntö siihen suoraan velvoitakaan. Oikeusyksikön näkemyksen mukaan kuitenkin ylipäätään niissä tilanteissa, joissa koiralla tarkastamiseen liittyy tarkastettavan ja turvatarkastusta tekevän virkamiehen välisiä näkemuseroja, olisi tarkastustilanne hyvä kirjata asiakastietojärjestelmään etenkin tarkastettavan henkilön oikeusturvan näkökulmasta. Tarkastettavan henkilön ja tarkastusta suorittavan virkamiehen erimieliset näkemykset liittynevät useimmiten, luonnollisestikin, niihin tilanteisiin, joissa tarkastettava kiistää esitetyn koiran merkkauksen tapahtuneen. Kuitenkin myös kantelijan kuvaamassa tilanteessa tällä voi olla merkitystä. Vaikka käsillä olevassa tapauksessa epäselvyyteen on liittynyt keskeisesti henkilöntarkastuksesta, kuten sen perusteesta, laadittavien kirjausten puuttuminen, ei oikeusyksikkö näe huonona sitä, että ylipäätään riitaisissa tilanteissa laadittaisiin kirjaukset tarkastuksen kulusta koiralla tarkastettaessa.

Kuten edellä ilmeni, ei selvityksessä otettu kantaa siihen, että huumekoiraa olisi käskytetty haistelemaan kantelija useammin kuin yhden kerran. Ottaen huomioon apulaisoikeusasiamiehen pyytäneen oikeusyksikköä ja Rikosseuraamuslaitoksen operatiivisen toiminnan vastuualuetta selvittämään ja varmistamaan Vaalan vankilan käytäntöjen oikeellisuuden käytettäessä koiria turvatarkastuksen yhteydessä, ei oikeusyksikkö pyytänyt lisäselvitystä vankilasta tässä yksittäisessä asiassa. Oikeusyksikkö tulee selvittämään apulaisoikeusasiamiehen pyynnön mukaisesti muun muassa Vaalan vankilan toimintatapoja koiralla tehtävien turvatarkastusten osalta ja ilmoittaa toimenpiteistään asetettuun määräpäivään mennessä. Lisäksi päivitettävänä olevassa koiratoiminnasta annetussa ohjeistuksessa tullaan ohjeistamaan tarkastustoiminnasta.

3.3 Kannanotto

3.3.1 Vankilan toiminta henkilöntarkastuksen suorittamista koskevia selvityksiä annettaessa

Perustuslain 111 §:n perusteella oikeusasiamiehellä on oikeus saada viranomaisilta ja muilta julkista tehtävää hoitavilta laillisuusvalvontaansa varten tarvitsemansa tiedot. Säännös tarkoittaa yleistä tietojensaantioikeutta niiden tietojen saamiseksi, jotka laillisuusvalvontatehtävän hoitamiseksi tarvitaan.

Virkamiehen virkavelvollisuutena on antaa oikeusasiamiehelle totuudenmukaiset tiedot tämän tutkittavana olevassa asiassa. Kun oikeusasiamies pyytää viranomaiselta tai yksittäiseltä virkamieheltä selvitystä jostakin asiasta, näiden on huolellisesti ja totuudenmukaisesti kerrottava kaikki olennainen asiaan liittyvä. Tätä velvollisuutta voi tosin eräiltä osin rajoittaa oikeus olla saattamatta itseään syytteen vaaraan.

Selvityspyyntö tarkoittaa tietojen hankkimista tosiasioista ja menettelyn perusteista. Viranomaiselle lähetetty selvityspyyntö tarkoittaa sitä, että sen on toimitettava oikeusasiamiehelle selvitys siitä, mitä asiassa on tapahtunut ja millä perusteella viranomaisessa on menetelty siten kuin on menetelty sekä toimitettava selvitys asiaan osallisilta virkamiehiltä.

Kantelijan puolison kanteluun annetussa vankilan selvityksessä kiistettiin väite siitä, että kantelijalle olisi tehty henkilöntarkastus. Selvityksen mukaan väitteet eivät voineet pitää paikkaansa, koska mikäli kantelijan turvatarkastuksessa ennen valvomatonta tapaamista olisi ilmennyt mitään luvatonta, valvomatonta tapaaminen olisi peruutettu tai muutettu valvotuksi tapaamiseksi. Selvityksen mukaan koira ei ollut myöskään merkannut kantelijaa turvatarkastuksessa.

Kun asiaa tämän jälkeen selvitettiin uudelleen ja perusteellisemmin kantelijan itsensä kanneltua asiasta, ilmeni, että vankilan toimittama selvitys oli sisältänyt virheellistä tietoa. Vankila myönsi, että kantelijalle oli tehty henkilöntarkastus. Selvityksen mukaan virheellinen tieto oli johtunut siitä, että henkilöntarkastusta koskevaa tietoa ei ollut kirjattu asiakastietojärjestelmään.

Käsitykseni mukaan vankila ei ole selvitystä antaessaan riittävän huolellisesti selvittänyt kantelussa esitettyjä väitteitä kantelijalle tehdystä henkilöntarkastuksesta ja selvitystä annettaessa on siten toimittu virheellisesti.

Käsitykseni mukaan tapauksessa on kuitenkin myös lieventäviä seikkoja. Vankiloiden yleinen toimintatapa on se, että jos koira on merkannut valvomattomaan tapaamiseen saapuneen tapaajan, tapaajalle ei tehdä henkilöntarkastusta vaan valvomatonta tapaaminen joko peruutetaan tai korvataan valvotulla tapaamisella. Koska tapauksessa valvomatonta tapaaminen oli järjestetty, henkilöntarkastuksesta ei ollut merkintää asiakastietojärjestelmään ja koiranohjaajan selvityksen mukaan koira ei ollut merkinnyt kantelijaa, voin sinällään ymmärtää, miksi vankilan johto on päätenyt asiassa virheelliseen päätelmään asiaa enemmälti selvittämättä.

Vankilan johto vastaa kuitenkin vankilan toiminnan lainmukaisuudesta. Käsitykseni mukaan on mahdollista, että virheellisen tiedon antaminen selvityksessä johtui osaltaan myös siitä, että vankilan toimintatavoissa on yleisemmin korjattavaa.

Ensinnäkin vaikuttaa siltä, että henkilöntarkastusten kirjaamatta jättämisessä tapauksessa ei ole kyse yksittäisestä ja poikkeuksellisesta virheestä. Todettakoon, että olen kiinnittänyt vankilan huomiota samaan asiaan 10.4.2025 tekemässäni ratkaisussa ([EOAK/2934/2024](#)).

Toiseksi vaikuttaa siltä, että vankilan toimittamissa selvityksissä ei ole aina huolehdittu asioiden riittävän kattavasta selvittämisestä. Kanteluun toimitetun selvityksen mukana ei ole nyt toimitettu henkilöntarkastuksesta päättäneen rikosseuraamusesimiehen selvitystä. Vankilan olisi pitänyt toimittaa se ilman sitä erikseen pyytämättä varsinkin, kun vankilan aiemmassa selvityksessä oli vielä kiistetty kyseisen henkilöntarkastuksen tapahtuminen. Totean vielä, että henkilön virkavapaalla oleminen ei lähtökohtaisesti ole este selvityksen pyytämiseksi häneltä. Todettakoon, että vankilalla on ollut ongelmia selvityspyyntöön asianmukaisesti vastaamisessa ja selvityksen toimittamisessa aikaisemminkin. Olen 28.11.2025 tekemässäni päätöksessä ([EOAK/6153/2024](#)) kiinnittänyt vankilan huomiota sen velvollisuuteen selvityspyyntöön vastatessaan osaltaan varmistua siitä, että vankila toimittaa selvityksessä pyydettyt tiedot.

Vaalan vankilan johdon toimittamien selvityksien lopussa on yleisesti todettu, että mikäli selvityksessä on jotain puutteita ja asioihin kaivataan lisätarkennuksia, vankila varaa mahdollisuuden täydentää selvitystä pyydettyäessä. Tällainen toteamus oli myös kantelijan puolison kanteluun annetussa selvityksessä. Tältä osin totean, että oikeusasiamiehen selvityspyyntöön vastatessaan vankilan on toimitettava kantelun tutkimiseksi tarvittavat tiedot. Vankila ei siten voi toimittaa puutteellista selvitystä ja perustella sitä sillä, että se varaa itselleen mahdollisuuden myöhemmin täydentää selvitystään.

3.3.2 Kantelijalle tehty henkilöntarkastus ja sen edellytykset

Vankeuslain mukaan tapaajalle voidaan tehdä henkilöntarkastus, jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa pyritään luovuttamaan kiellettyjä aineita tai esineitä. Lain esitöissä (HE 263/2004 vp) todetaan, että perusteltu syy epäillä voisi syntyä esimerkiksi näköhavainnon ja turvatarkastuksen perusteella tai epäily saattaisi myös perustua ennalta saatuun luotettavaksi katsottavaan tietoon. Edellä todetun perusteella huumausaineiden etsintään koulutetun koiran tekemä merkkäminen voi siten olla peruste tapaajalle tehtävälle henkilöntarkastukselle. Tapaajien kohdalla henkilöntarkastuksen kynnyks on asetettu korkeammaksi kuin vankien kohdalla. Vangille tehtävään henkilöntarkastukseen riittää, jos vankia epäillään luvattomien aineiden tai esineiden hallussapidosta.

Vankeuslain mukaan henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä tapaajalla on vaatteissaan tai muuten yllään. Henkilöntarkastuksen yhteydessä voidaan siten myös tapaajalta edellyttää riisuuntumista.

Tapaajan henkilöntarkastamisessa on kyse tosiasiallisesta hallintotoiminnasta, eikä asiasta tehdä muutoksenhakukelpoista kirjallista päätöstä. Päätöksestä on kuitenkin kirjattava muun muassa päätöksen peruste ja suoritettu toimenpide.

Kuten edellä todetusta ilmenee, vankilan toimittama selvitys kantelijan tarkastamisesta ja sen tapahtumista on ollut osittain puutteellinen ja kantelijan tarkastamiseen liittyvät tapahtumat ovat jääneet epäselväksi. Tapahtumasta ei ole myöskään enää käytössä kameravalvonnan tallenteita niiden säilytysajan lyhyiden takia. Kantelun ja saatujen selvitysten perusteella totean tapahtumista ja vankilan toiminnasta kantelijalle tehdystä henkilöntarkastuksesta seuraavaa.

Kantelijalle tehdystä henkilöntarkastuksesta ei ole tehty vankeusasetuksen mukaisia kirjauksia ja asiassa on toimittu siltä osin virheellisesti. Kirjausten puuttumisen takia asiakastietojärjestelmästä ei pystytä siten selvittämään, kuka on päättänyt kantelijalle tehdystä henkilöntarkastuksesta, eikä myöskään henkilöntarkastuksen perustetta ja siinä suoritettua toimenpidettä.

Vankilan selvityksestä ei ilmennyt eikä siinä otettu kantaa kantelijan väitteeseen siitä, oliko hänet riisutettu henkilöntarkastuksessa. Selvityksestä kuitenkin ilmenee, että kantelijan henkilöntarkastusta varten paikalla oli erikseen kutsuttu kaksi naispuolista vartijaa. Vankeuslain mukaan, jos henkilöntarkastus edellyttää vaatteiden riisumista, henkilöntarkastuksen suorittajan ja todistajan tulee olla samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa. Minulla ei ole perusteita epäillä kantelijan kertomaa riisuttamisestaan tilanteessa ja yhdyin oikeusyksikön asiasta päätymään tulkintaan.

Vankeuslain mukaan tapaajalle on kerrottava henkilöntarkastamisen peruste, ja vankeusasetuksen mukaan kyseisen tiedon kertomisen ajankohta on kirjattava. Saadusta selvityksestä ei ilmene, että näin olisi toimittu kantelijan kohdalla. Vankila ei ole selvityksessään muutenkaan esittänyt perustetta sille, miksi kantelijalle oli tehty henkilöntarkastus. Henkilöntarkastusten suorittaneiden vartijoiden selvityksen mukaan kantelijan tarkastus perustui esimiehen antamaan määräykseen, mutta heidän selvityksestään ei ilmene, mikä oli ollut tarkastuksen peruste. Koiranohjaaja taas kiistää koiran merkanneen kantelijaa tilanteessa, ja vankilan selvityksessä siihen vedoten kiistetään, että koira olisi merkannut kantelijan.

Kantelija ja koiranohjaaja ovat siten kertoneet eri tavalla tapahtumasta. Kuten oikeusyksikön lausunnosta ilmenee, kantelijan käsitys koiran merkkauksesta on kantelun perusteella perustunut koiranohjaajan asiasta hänelle tarkastustilanteessa kertomaan. Se, että kantelija olisi selvityksessä kerrotulla tavalla tulkinnut väärin koiran toimintaa, ei oikeusyksikön käsityksen mukaan ainakaan suoraan selitä asiaa. Tapaajalle tehtävän henkilöntarkastuksen edellytyksenä on epäily siitä, että tapaamisessa pyritään luovuttamaan kiellettyjä aineita tai esineitä, joten koiran suorittama tapaajan merkkäminen mahdollistaa henkilöntarkastuksen. Toisaalta tapauksissa, joissa koira on merkannut tapaajan valvomattomaan tapaamisen saapumisen yhteydessä, yleensä vankiloissa ei tehdä tapaajalle henkilöntarkastusta, vaan valvoton tapaaminen peruutetaan ja tapaaminen muutetaan valvotuksi tapaamiseksi. Mikäli taas turvatarkastuksessa metallinilmaisimien hälyttää tapaajan kulkiessa sen läpi, käsitykseni mukaan hälytyksen aiheuttaja pystytään tällöin löytämään käsikäyttöisellä metallinilmaisimella ilman riisuttamista edellyttävän henkilöntarkastuksen suorittamista, kuten koiranohjaajankin antamassa selvityksessä kantelijan puolison kanteluun on todettu.

Edellä todetun perusteella tapahtuma vaikuttaa kokonaisuudessaan varsin kummalliselta ja epäselvältä. Katson, että minulla ei ole kuitenkaan perusteita epäillä kantelijan henkilöntarkastuksen perusteesta kertomaa varsinkin, kun vankila ei ole selvityksessään esittänyt muutakaan perustetta henkilöntarkastukselle. Voin yhtyä oikeusyksikön toteamaan siitä, että koska lainmukaista perustetta kantelijalle tehtyyn henkilöntarkastukseen ei ole esitetty, on vankilan katsottava toimineen virheellisesti sen suorittamisessa.

Olen päätöksessäni [EOAK/6153/2024](#) käsitellyt laajemmin huumausaineiden etsintään koulutettujen koirien merkkämisistä sekä Pelson ja Vaalan vankilan koiranohjaajien toiminnasta esitettyjä väitteitä koiralla tehtyjen tarkastusten yhteydessä. Päätös on luettavissa oikeusasiamiehen verkkosivuilla. Päätöksessä on osaltaan huomioitu kantelijan ja hänen puolisonsa kanteluissaan asiasta kertoma. Saatoin Rikosseuraamuslaitoksen tietoon käsitykseni tarpeesta selvittää ja varmistaa se, että Pelson ja toimintaa jatkaneen Vaalan vankilan käytännöt ja toimintatavat huumausaineiden etsintään koulutettujen koirien käytössä ovat yhdenmukaiset muiden vankiloiden kanssa ja että siellä ei ole virheellisiä toimintatapoja koirien käytössä. Pyysin Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikköä ilmoittamaan 1.9.2026 mennessä, mihin toimiin edellä esittämäni huomiot ja käsitykseni ovat antaneet aihetta. Edellä todetun johdosta katson, että kantelussa kerrottu koiran merkkämisestä ei anna minulle nyt aihetta enempään.

Vankeuslain mukaan henkilöntarkastukseen suostuminen on myös vapaaehtoista. Jos tapaaja kieltäytyy henkilöntarkastuksesta, tapaaminen voitaisiin evätä 13 luvun 4 §:n perusteella. Kantelusta tai saadusta selvityksestä ei ilmene, että kantelijalle olisi kerrottu kyseisestä mahdollisuudesta ennen henkilöntarkastusta. Kiinnitän vankilan huomiota myös tähän asiaan.

Rikosseuraamuslaitos on antanut ohjeen henkilöntarkastuksen suorittamisesta vangille (RISE/6580/2023), jota käsitykseni mukaan voidaan soveltuvin osin soveltaa myös tapaajille tehtävään henkilöntarkastukseen. Ohjeen mukaan henkilöntarkastuksessa vanki voidaan velvoittaa riisumaan vaatteensa sen tutkimiseksi, ettei hänellä ole luvattomia esineitä tai aineita vaatteiden alle piilotettuna. Lähtökohtaisesti henkilöntarkastus mahdollistaa vangin riisuutumisen yhteydessä luonnostaan tapahtuvan alastoman kehon tarkastelun. Ohjeen mukaan vangin ei tule joutua olemaan tarkastuksessa täysin alasti, vaan riisuuntuminen tulee mahdollistaa kahdessa vaiheessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ensin riisutaan vaatteet vyötärön yläpuolelta ja ne puetaan takaisin päälle, ennen kuin riisutaan vaatteet vyötärön alapuolelta. Ohjeen mukaan vankia tulee opastaa asiasta oma-aloitteisesti.

Kantelun ja saadun selvityksen perusteella on jäänyt epäselväksi, miten kantelijaa riisutettaessa on käytännössä toimittu eli onko se tehty kahdessa vaiheessa tai onko kantelijalle annettu muulla tavoin mahdollisuus itsensä peittämiseen vai onko hän joutunut olemaan alasti koko tarkastuksen ajan. Käsitykseni mukaan tapaajan henkilöntarkastuksen yhteydessä edellytetty hienotunteisuus tarkoittaa sitä, että tarkastuksessa tulisi huolehtia siitä, että tapaaja ei joudu olemaan täysin alasti tarkastuksen aikana ja hänelle annetaan mahdollisuus kehonsa peittämiseen silloin, kun tarkastus kohdistuu hänen riisumiinsa vaatteisiinsa.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni käsityksen vankilan menettelyn virheellisyydestä selvityksiä annettaessa ja kohdassa 3.3.2 esittämäni käsityksen henkilöntarkastuksen yhteydessä tehdyistä virheellisyyksistä ja henkilöntarkastusta tehtäessä huomioitavista asioista Vaalan vankilan tietoon ja huomioitavaksi.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni vankilan yksikönpäällikölle ja kohdan 3.3.1 osalta myös apulaisjohtajalle.

Lähetän tämän päätöksen tiedoksi myös Pohjois-Suomen rikosseuraamuskeskuksen johtajalle ja Rikosseuraamuslaitoksen oikeusyksikölle.